

مطالعه‌ی مؤلفه‌های حقوق زنان در کتاب‌های علوم اجتماعی مقطع

متوسطه‌ی ایران

پروین غیائی^۱، عباس قلتاش^۲، ویدا فلاحی^۳ و روح‌اله مرادی^{۴*}

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی میزان توجه به حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه‌ی ایران انجام شده است. در این پژوهش از روش توصیفی جهت مشخص نمودن مؤلفه‌های حقوق زنان و از روش تحلیل محتوا بمنظور بررسی و تحلیل محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه‌ی کشور استفاده شده است. جامعه‌ی آماری پژوهش در بخش تحلیل، محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه‌ی کشور بوده که از این جامعه، کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی سال اول، جامعه‌شناسی (۱) و (۲) دوره‌ی متوسطه برای مطالعه انتخاب شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، سیاهه‌های تحلیل اهداف، تحلیل محتوای کتاب‌های درسی و تحلیل تصاویر بود که پس از مطالعه‌ی مبانی نظری تهیه و تدوین گردید. روایی آن به وسیله‌ی متخصصان و پایایی سیاهه با روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید و مقدار ۰/۸۲، درصد بدست آمد که با استفاده از مجذور خی دو درصدگیری شده است. واحد تحلیل، جملات مندرج در متن کتاب‌های درسی، متن اهداف و هم‌چنین، تصاویر بوده است. در بخش تحلیل محتوا مهم‌ترین یافته‌ها نشان دهنده‌ی آن بود که در مجموع بخش اهداف، ۳/۴۳ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان توجه شده است و در کتاب‌های درسی ۱/۸۶ توجه شده که کم‌تر از ۱ درصد بوده است. در مجموع بیش‌ترین میزان توجه مربوط به بعد شناختی در ارتباط با مؤلفه‌های حقوق زنان بوده است و سایر ابعاد عاطفی و عملکردی نادیده گرفته شده‌اند. در مجموع، به مؤلفه‌های فراهم کردن محیط تواناساز برای زنان و حق زن بر دارایی

^۱ - استاد یار دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، گروه علوم تربیتی، مرودشت ایران.

^۲ - استاد یار دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، گروه علوم تربیتی، مرودشت ایران.

^۳ - مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، گروه علوم تربیتی، مرودشت ایران.

^۴ - کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

* - نویسنده‌ی مسئول مقاله: R.moradi0089@yahoo.com

شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده است و از مجموع تصاویر مندرج در کتاب‌های درسی ۲۵ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان توجه شده است.

واژه‌های کلیدی: حقوق زنان، محتوای دروس، دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه.

پیشگفتار

یکی از راه‌های اجرای عدالت اجتماعی در جامعه، توجه به رعایت حقوق افراد است و برای اجرای عدالت بایستی حقوق زنان مورد توجه قرار بگیرد (مطهری، ۱۳۷۵). هم‌چنین، زنان در قرون گذشته و در تمدن‌های بزرگ جهان، همواره مورد ظلم بوده‌اند و هیچ‌گاه حقوق انسانی آن‌ها احقاق نگردیده است. نظام‌های حقوقی بشری در گذشته و حال نتوانسته‌اند ویژگی‌های طبیعی، اجتماعی و روحی زنان را آن‌گونه که باید در تنظیم قواعد حقوقی مربوط به آن‌ها مد نظر قرار دهند و میان حقوق و تکالیف زنان از یک سو و مقتضیات طبیعی زنان از سوی دیگر، هماهنگی برقرار سازند (فهیمی، ۱۳۷۸).

گزارش‌ها و مستندات منتشره از سوی نهادهای گوناگون سازمان ملل در خصوص وضعیت زنان جهان، گویای این واقعیت تلخ است که داستان طولانی، تکراری، غم‌انگیز، ملال‌آور و دنباله‌دار نقض حقوق بشری زنان، کماکان ادامه دارد. امروزه تبعیض و خشونت واژه‌های آشنا و مشترک برای تمامی زنان دنیا است و با همه‌ی تحولات و پیشرفت‌هایی که (دست‌کم در حرف و روی کاغذ) نصیب زنان شده، باز هم انواع و اشکال متعدد و گوناگون ظلم، تبعیض و خشونت علیه زنان اعمال می‌شود و مشکلات زنان با شدت و ضعف ادامه دارد. نمی‌توان با قاطعیت اعلام کرد که زنان مشمول حکم کلی مقررات اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر که انسان را به عنوان انسان دارای حق می‌شناسد و همه را برخوردار از حقوق مساوی می‌داند، قرار دارند. در حالی که زنان در بیش‌تر جوامع به پیشرفت‌های مهمی نایل شده‌اند، اما هنوز هم تقریباً در همه‌جا به مسایل مربوط به زنان اولویتی ثانوی اعطاء می‌شود. زنان به شیوه‌های پنهان و آشکار با تبعیض و حاشیه‌راندگی در جامعه مواجه‌اند و در ثمرات تولید به گونه‌ای برابر سهم نیستند (میرکازمی، طاهری، ۱۳۸۱).

مسئله‌ی زن و جنبش‌های زنان در جهان مسئله‌ای تازه نیست بلکه سالیان درازی است که دل مشغولی زنان بویژه زنان کشورهای پیشرفته را موجب شده است. اگر در اواخر سده‌ی نوزدهم و اوایل سده‌ی بیستم این مسئله فقط ذهن قشری از زنان نخبه در جهان صنعتی را به خود معطوف می‌داشت، ولی از جنگ جهانی دوم به بعد، جنبه‌ی مردمی پیدا کرد و به تدریج زنان بسیاری از قشرها و طبقات اجتماعی گوناگون به آن توجه پیدا کردند و دامنه‌ی آن به کشورهای در حال

توسعه نیز کشیده شد. بر همین اساس، بسیاری از قوانین و دکترین‌های گذشته که فقط و فقط برای کنار گذاشتن زنان از صحنه‌های فعال جامعه‌ی مدنی تنظیم شده بود، مورد سؤال قرار گرفت (کرولی^۱، ۱۳۷۵).

نیمی از جمعیت هر جامعه را زنان تشکیل می‌دهند و همواره در طول تاریخ مورد ستم قرار گرفته و بیش‌تر حقوق آنان پایمال شده است. از آنجایی که وضعیت موجود زنان در جهان امروز، حاکی از عدم تحقق بسیاری از اهداف مورد توافق در سطوح ملی و بین‌المللی بوده است؛ لذا، بهبود وضعیت آن‌ها و ارتقای جایگاهشان، نیازمند راه‌کارها، ابتکارات و تدابیری فراتر از آن‌چه تاکنون ارایه شده است، می‌باشد (میر کاظمی، طاهری، ۱۳۸۱).

یکی از راه‌های توجه به حقوق زنان گنجاندن حقوق آن‌ها در کتاب‌های درسی می‌باشد؛ لذا در این پژوهش مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای کتاب‌های درسی علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و دلیل انتخاب دروس علوم اجتماعی این است که موضوع موردنظر را کاملاً پوشش می‌دهند؛ لذا، برای بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های حقوق زنان به تحلیل اهداف مصوب و تحلیل محتوای دروس در سه بعد شناختی، عاطفی و عملکردی پرداخته شده است.

واقعیت این است که از زمانی قدیم تلقی انسان نبودن و یا دست‌کم تنزل مقام زنان و دختران موجب شده است که از نظر قوانین و در عمل به لحاظ حقوق انسانی نادیده گرفته شوند. این انسانیت‌زدایی سهم بسزایی در رواج و رونق انواع تبعیض، خشونت، اجحاف و نابرابری علیه زنان داشته است و امروزه نیز سایه‌ی انواع و اشکال گوناگون، مدرن، فریبنده و متنوع خشونت و تبعیض در کنار رویه‌های سنتی زبان‌آور بر زندگی زنان سنگینی می‌کند (میر کاظمی و طاهری، ۱۳۸۸).

منظور از حقوق زنان چیست و خود واژه حق و حقوق چه معنایی دارند؟ حق در لغت به معنی راست و درست، ضد باطل، ثابت و واجب هر کاری است که البته واقع شود و نیز به معنی یقین، عدل، نصیب و بهره از چیزی و ملک و مال بکار می‌رود (فرهنگ عمید، ۱۳۷۱).

حق در اصطلاح حقوقی عبارت است از توانایی و قدرتی که حقوق هر کشور به اشخاص می‌دهد تا از مالی به گونه‌ی مستقیم استفاده کنند و یا انتقال مال و انجام دادن کاری را از دیگری بخواهند (کاتوزیان، ۱۳۷۱).

^۱ - Kroley

حقوق عبارت است از مجموع قواعدی که افراد جامعه باید آن‌ها را در روابط خود رعایت کنند و براساس آن قواعد، اختیارات و آزادی‌های هرکس و تکالیفی که در برابر دیگران دارند تعیین می‌گردد (عاملی، ۱۳۵۰).

مقصود از حقوق، حقوق فردی است و این حقوق را به سه گروه اصلی تقسیم کرده‌اند: حقوق سیاسی، حقوق عمومی و حقوق تخصصی.

حقوق به اعتباری به حقوق مالی و حقوق غیر مالی تقسیم می‌شود که منظور از حقوق مالی عبارت است از امتیازهایی که حقوق هر کشوری بمنظور تأمین نیازهای مادی اشخاص به آن‌ها می‌دهد و منظور از حقوق غیر مالی امتیازهایی است که هدف آن رفع نیازمندی‌های عاطفی و اخلاقی انسان است و موضوع این حقوق، روابط غیر مالی اشخاص می‌باشد؛ مانند حق زوجیت و حق حضانت (فهیمی، ۱۳۸۷).

آنچه که مشخص است، زنان از هر دوی این حقوق بایستی برخوردار باشند چه حقوق مالی و چه حقوق غیر مالی؛ عدم تأمین حقوق زنان باعث بوجود آمدن موانع و چالش‌هایی برای آن‌ها می‌شود.

بدیهی است اتخاذ ابتکارات و انجام اقدام‌های لازم برای غلبه بر موانع و چالش‌های موجود زنان می‌تواند مثمرتر باشد. قطعاً اتخاذ ابتکارات از سوی جامعه می‌تواند راهگشا باشد تا جامعه به این هدف بزرگ، یعنی رفع تبعیض و موانع زنان برسد و جامعه در آسایش و امنیت کامل به بقاء خود ادامه دهد.

از سوی دیگر، جامعه زمانی به اهداف خود دست می‌یابد که بتواند از راه توسعه‌ی انسانی مسیر خود را هموار سازد. در واقع بنیاد جمعی انسان را تعلیم و تربیت تشکیل می‌دهد و ما آن‌گونه زندگی می‌کنیم که تربیت می‌شویم. از این‌رو، هر تعبیری که از توسعه داشته باشیم، برای رسیدن به آن تمامی تلاش‌ها بر دوش انسان‌هایی است که باید بار این غافله را به سرمنزل مقصود برسانند. از آنجایی که در دنیای معاصر، نهاد آموزش و پرورش مسئولیت تربیت نیروی انسانی در جامعه را بر عهده دارد، از این‌رو، مهم‌ترین بستر تولید و تربیت نیروی انسانی بشمار می‌رود (سلسبیلی و همکاران، ۱۳۸۱).

به گونه‌ی مشخص نمی‌توان تاریخ دقیقی را برای شروع توجه به مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای کتاب‌های درسی مشخص کرد، اما آنچه که واضح است این است که این مقوله با توجه به اهمیت و لزوم آن بایستی در برنامه‌های درسی گنجانده شود.

یکی از اقدام‌هایی که می‌توان برای غلبه بر موانع و چالش‌های موجود زنان نمود گنجاندن مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای دروس است تا از این راه افراد با حقوق زنان آشنا شوند و در

زندگی جمعی و فردی آن را بکار ببندند؛ لذا، در این پژوهش مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه، در اهداف مصوب و در محتوای دروس بررسی خواهند شد. زنان در عرصه‌ها و دوره‌های تاریخی به شکل‌های گوناگون مورد ستم واقع شده‌اند و جز در برهه‌ای کوتاه که در پرتو وحی ارزش یافته‌اند، همواره عنصری غیر انسانی و طفیلی، بدون حق یا با کم‌ترین حق فرض شده‌اند. در این جهت جوامع متمدن هم دست کمی از جوامع غیر متمدن نداشته‌اند (فهیمی، ۱۳۷۸). مروری بر وضعیت زنان در جوامع گوناگون گویای این واقعیت است.

۱- یونان

یونان که از کهن‌ترین تمدن‌هاست و سهم زیادی در پیشرفت جوامع بشری و علم و فن‌آوری دارد و جامعه‌ی امروز به آن بسیار افتخار می‌کند، زنان در این کشور همواره محروم و مظلوم بودند. آن‌ها حق قرارداد نداشتند و اقامه‌ی دعوا در محکمه‌ی قضایی برایشان ناممکن بود و زن پس از مرگ شوهر از او ارث نمی‌برد (دوران^۱، ۱۳۴۹). این مظلومیت‌ها تا جایی است که تاریخ‌نویسان یونانی می‌نویسند: «باید نام زن هم مانند خودش در خانه محبوس باشد» (صدر، ۱۳۲۷).

۲- روم باستان

در روم، مردان حاکم مطلق و بی‌چون و چرای زن و خانواده‌ی خویش و تنها اختیاردار مرگ و زندگی آنان بودند (ماله^۲ و ایزاک^۳، ۱۳۳۲). زن رومی مانند کنیزی بی‌ارزش بود که هیچ قدرت و منزلتی در اجتماع نداشت و آنان می‌توانستند دختر و زن خود را بفروشند یا قرض و اجاره دهند یا او را بکشند (دانش‌پژوه و خسروشاهی، ۱۳۸۱).

۳- ایران باستان

زن در امپراطوری ساسانی شخصیت حقوقی نداشت و تنها به عنوان یک شیء فرض می‌شد و تنها می‌توانست از آن کسی باشد یا حق کسی باشد نه این‌که برای خودش صاحب حق و حقوقی باشد و زن تحت سرپرستی رئیس خانواده که «کتک ختای» (کد خدای) نامیده می‌شد، قرار داشت. زن ایرانی از حق مالکیت برخوردار نبود و تمام تلاش‌ها و سرمایه‌ی او متعلق به رئیس خانواده بود (بارتلمه^۴، ۱۳۳۷).

1- Durant

2 - Male.

3 - Eizake.

4 - Bartulombe

۴- هند

در هند هم زنان وضعیت مناسبی نداشته‌اند چنان که در قانون مانو آمده: زن سرچشمه‌ی بی‌آبرویی است؛ زن سرچشمه‌ی نزع است؛ زن سرچشمه زندگی خاکی است؛ از زن حذر کن. هم‌چنین، در قانون مانو آمده: زنی که از شوهر خود اطاعت نکند، در حیات بعد به یک شغال مبدل خواهد شد (دورانت، ۱۳۷۴).

۵- عرب جاهلیت

اعراب نیمه وحشی پیش از اسلام زن را به شکل برده می‌نگریستند و دختران خود را زنده به گور می‌کردند و مردان تنها صاحب حق بودند و زنان هیچ بهره‌ای از ارث نمی‌بردند (جواد علی، ۱۹۷۰).

۶- زن در اسلام

از دیدگاه اسلام زن در بُعد جسمی و روحی از همان گوهری آفریده شده که مرد آفریده شده است و تفاوتی در حقیقت و ماهیت بین زن و مرد نیست. در تفکر اسلامی زن هم پای مرد تکامل‌پذیر است و زن و مرد در انسانیت مشترک‌اند و زن همانند مرد دارای سه ویژگی مهم انسانی یعنی اختیار، مسئولیت‌پذیری و توان ارتقا و کمال می‌باشد (مجلسی، ۱۴۰۳ ه. ق). در آمریکا در ماه آگوست سال (۱۹۲۰) میلادی، نوزدهمین اصلاحیه‌ی قانون اساسی ایالت متحده‌ی آمریکا مبنی بر اعطای حق رأی به زنان به تصویب رسید و براساس قانون عمومی مصوب (۱۹۷۳) هرگونه تبعیض علیه زنان در همه‌ی نهادها ممنوع شد. در کشور فرانسه قانون اساسی (۱۹۴۶) تعیین می‌کند که قانون در تمامی زمینه‌ها حقوق برابر برای مرد و زن تضمین کند. در آلمان همه در برابر قانون برابرند قانون اساسی چین در ماده‌ی (۵۳) می‌گوید: زن همانند مرد در تمامی عرصه‌های زندگی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و خانوادگی از حقوق کامل برخوردار است. زن و مرد در مقابل کار مشابه حقوق یکسان دریافت می‌کنند. در این کشور پهناور، باور به عدم مساوات میان زن و مرد به صورت عمیق در افکار رسوب کرده و تنفر از زن و یا زن‌گرایی بخشی از عرف است (جان^۱، ۲۰۱۰). نکته‌ی دیگر، این است که خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است، دست‌اندرکاران یک کشور بایستی تمامی تلاش خود را برای تحکیم این نهاد مقدس و جلوگیری از تزلزل آن بکار بندند و کشور بایستی طیف زنان و مردان را با حقوق خود آشنا سازد تا آن را مطالبه نمایند و سد راه متجاوزان به حقوق خود باشند، چیزی که در بیش‌تر جوامع رعایت نمی‌شود و باوجود قوانینی که از حقوق زنان حمایت می‌کند،

^۱ - June

حقوق آن‌ها پایمال می‌شود. پس بایستی تدابیری اندیشیده شود تا این مشکل در جوامع برطرف شود.

مروری بر پژوهش‌های صورت گرفته

با توجه به بررسی‌های انجام شده، پژوهش مستقلی در زمینه‌ی میزان توجه به مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه انجام نگرفته است، ولی به برخی از پژوهش‌هایی که به گونه‌ی غیرمستقیم در ارتباط با موضوع پژوهش است، اشاره می‌شود. پژوهشی با عنوان حقوق زنان به وسیله‌ی میرکاظمی و طاهری (۱۳۸۸) صورت گرفته است. این پژوهش در ارتباط با حقوق زنان در سطح ملی و بین‌المللی است و به برگزاری اجلاس و کمیسیون‌های مربوط به مسایل زنان پرداخته است. نتایج بیانگر آن بود که از سال ۱۹۵۴ بحث زنان در سطح بین‌المللی مطرح شده و ۴۸ سال طول کشیده است تا جامعه‌ی جهانی به این باور برسد که حقوق زنان حقوق بشر است. نتایج حاکی از آن بود که زنان دارای حقوق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، حق جمعی (حق توسعه)، حق زیستن در صلح و حق داشتن محیط زیست سالم می‌باشند و برای تحقق این حقوق و از بین بردن چالش‌ها و موانع بایستی تدابیری اندیشیده شود.

فهیمی (۱۳۸۳) پژوهشی با عنوان تبعیضی به نام فمینیسم انجام داده است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که پیش موج فمینیسم از سال ۱۸۳۰ آغاز و تا سال ۱۹۲۰ ادامه یافت. پیش موج آن در آثار اندیشمندانی همچون: استوارت میل، تایلور و وستون کرافت به ظهور رسید که بعدها دچار افراط و تفریط شد و به جای کمک به رفع تبعیض به این مسئله دامن زد.

پژوهش دیگری به وسیله‌ی جعفری با عنوان حقوق زنان عرب در مقایسه با کشورهای اسکانداوی (۱۳۸۸) صورت گرفته است. نتایج نشان دهنده‌ی آن بود که تنها ۳/۴ درصد نمایندگان در پارلمان کشورهای عربی را زنان تشکیل می‌دهند و این رقم در دیگر کشورهای جهان از مرز ۱۱ درصد عبور کرده است. نروژ جزء نخستین کشورهایی است که برای حضور زنان در عرصه‌ی سیاسی اهمیتی ویژه قایل است. از دهه‌ی ۸۰ میلادی زنان نروژی نقش ۵۰ درصدی در تغییر حکومت داشته‌اند و ۶۰ درصد زنان این کشور از تحصیلات عالی برخوردارند. به گونه‌ی اجمالی می‌توان گفت در نروژ و دیگر کشورهای اسکانداوی تفاوت‌های جنسی بین زن و مرد دارای چندان اهمیتی نیست و زنان و مردان از حقوق یکسانی برخوردارند که در مقایسه با وضعیت زنان در کشورهای عربی می‌توان از این کشورها به عنوان بهشت زنان یاد کرد.

پژوهشی با عنوان نگاهی به روند جهانی جنبش زنان و موقعیت زن در جمهوری اسلامی ایران به وسیله‌ی صدیقی (۱۳۸۷) صورت گرفته است که نتایج بدست آمده از این پژوهش حاکی از آن است که با انقلاب صنعتی و نهضت‌های فمینیستی، زنان وارد عرصه‌های صنعتی و مشاغل شدند تا به استقلال اقتصادی برسند و مشکلات آن‌ها رفع شود، ولی نتیجه‌ی عکس داد چرا که مسئولیت‌های موجود در خانه و محیط کار باعث شد که نه تنها تبعیض علیه زنان از بین نرود بلکه بیش‌تر شود، اما در نظام اسلامی با وجود پایین بودن درصد اشتغال نسبت به بسیاری از کشورهای غربی زنان آگاهانه وارد فعالیت‌ها می‌شوند و جایگاه خود را با هدف و مقصود معینی و بر اساس آرمان‌های فرهنگی، توان و استعداد بالقوه‌ی خود معین می‌کنند.

پژوهشی به وسیله‌ی میرزایی با عنوان حقوق سیاسی زنان (۱۳۸۹) صورت گرفت. نتایج بیانگر آن است که مشارکت سیاسی زنان و حضور فعال در صحنه‌های اجتماعی بر خط‌مشی‌ها و قوانینی که حامی و تعالی دهنده‌ی حقوق آن‌هاست، موثر است. زنان در عصر حاضر تقریباً در هر کشوری نهادهای منتخب اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و حق رأی‌دهی دارند. البته، برای مشارکت اجتماعی و سیاسی با موانع متعددی مواجه اند که عبارتند از:

نگرش و شیوه‌های تبعیض علیه زنان؛

روابط نابرابر قدرت زنان و مردان در خانواده؛

بی‌سوادی و نداشتن تحصیلات عالی؛

عدم برابری شرکت در فعالیت‌های گوناگون و غیره.

بنابراین، با توجه به نقش زنان در توسعه یافتگی جوامع و نقش بارز آن‌ها در تمامی فعالیت‌ها بایستی توجه کافی و وافر به آن‌ها بشود تا جامعه به تعادل و پویایی برسد.

پرسش‌هایی که این پژوهش در صدد پاسخگویی به آن‌هاست، عبارتند از:

- میزان توجه به حقوق زنان در اهداف مصوب دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه در سه بعد شناختی، عاطفی و عملکردی چگونه است؟

- میزان توجه به حقوق زنان در محتوی دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه در سه بعد شناختی، عاطفی و عملکردی چگونه است؟

روش پژوهش

روش پژوهش توصیفی واز نوع تحلیل محتواست که از روش توصیفی جهت مشخص نمودن مؤلفه‌های حقوق زنان و از روش تحلیل محتوا بمنظور بررسی و تحلیل محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه استفاده شده است و با استفاده از مبانی نظری پژوهش و مطالعه‌ی اسناد

قانونی به تهیه‌ی سیاهه پرداخته شد. سیاهه‌ی تنظیم شده دارای شش مقوله‌ی کلی می‌باشد که این مقوله‌ها دارای خرده مؤلفه‌هایی هستند که عبارتند از: حق زیستن در صلح، حق داشتن محیط زیست سالم و برخورداری از آن، توجه به جلوگیری از خشونت علیه زنان، توجه به جلوگیری از تبعیض علیه زنان، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای زنان و امحای فقر از راه توانمندسازی زنان (جان^۱، جوزف^۲ و سوسان^۳، ۲۰۱۰) مشارکت و دسترسی به رسانه و فن آوری داده‌ها و تأثیر کاربرد آن‌ها، مشارکت برابر زنان در پیشگیری از اتفاقات و روند صلح، مشارکت فزاینده‌ی زنان در توسعه، مشارکت زنان در فرایند تصمیم‌گیری در کلیه‌ی سطوح، برخورداری از حقوق یکسان در فعالیت‌ها، (تساوی حقوق در برابر قانون، حق برخورداری از آموزش و مزد برابر در برابر کار و فرصت‌های شغلی) رضایت در ازدواج و حق زن بر دارایی شوهر (رس^۴، ۱۹۲۰ و سواد^۵، ۲۰۱۰) می‌باشد که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

جامعه و نمونه‌ی آماری

جامعه‌ی آماری پژوهش در بخش تحلیل محتوا، محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه می‌باشد که از این جامعه کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی و جامعه‌شناسی ۱ و ۲ برای مطالعه انتخاب شده‌اند.

ابزار و روایی و پایایی پژوهش

ابزار گرد آوری داده‌ها سیاهه‌های تدوین شده برای تحلیل اهداف مصوب و تحلیل کتاب‌های درسی و تحلیل تصاویر در سه بعد شناختی عاطفی و عملکردی بود. واحد تحلیل جمله‌ها و تصاویر مندرج در متن کتاب‌های درسی و در شرایط گوناگون تمارین فعالیت‌ها و سؤال‌ها بود. روایی پژوهش با استفاده از نظرسنجی به روش دلفی تعیین گردید و پایایی پژوهش برای بررسی میزان هم‌خوانی بین دو تحلیل‌گر از روش ضریب پایایی آلفای کرونباخ محاسبه گردید و مقدار ۰/۸۲ بدست آمد که با استفاده از مجذور خی دو درصدگیری شده است.

1 - June
2 - Joseph
3 - Sosan
4 - Res
5 - souad

یافته‌های پژوهش

بمنظور پاسخ به مسئله‌ی موردنظر که چه میزان به مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه توجه شده است، ابتدا با استفاده از سیاهه‌ی تدوین شده که شامل مؤلفه‌های حق زیستن در صلح، محیط زیست سالم و برخورداری از آن، توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان، تساوی حقوق در برابر قانون، حق برخورداری از آموزش، مشارکت زنان در فرایند تصمیم‌گیری در کلیه‌ی سطوح، برخورداری از حقوق یکسان در فعالیت‌ها، مزد برابر در برابر کار، فرصت‌های شغلی، رضایت در ازدواج، حق زن بر دارایی شوهر، توجه به فراهم کردن محیط توانا ساز برای از بین بردن فقر در زنان و مشارکت و دسترسی به رسانه می‌باشد، به تحلیل اهداف مصوب و تحلیل محتوای کتاب‌های درسی در سه بعد شناختی، عاطفی و عملکردی پرداخته شد.

پرسش ۱: میزان توجه به حقوق زنان در اهداف مصوب دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه در سه بعد شناختی، عاطفی و عملکردی چگونه است؟

جدول ۱- توزیع میزان توجه به حقوق زنان در اهداف مصوب دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه

جامعه‌شناسی ۱				مطالعات اجتماعی				ابعاد و موقعیت محل
مجموع	بعد عملکردی	بعد عاطفی	بعد شناختی	مجموع	بعد عملکردی	بعد عاطفی	بعد شناختی	مؤلفه‌های حقوق زنان
فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	
-	-	-	-	-	-	-	-	حق زیستن در صلح
-	-	-	-	-	-	-	-	جلوگیری از تبعیض
۲	-	۱	۱	۲	-	۱	۱	مشارکت برابر زنان
-	-	-	-	-	-	-	-	محیط تواناساز
۱	۱	-	-	۲	۱	-	۱	برابری حقوق
-	-	-	-	-	-	-	-	حق زن بردارایی شوهر
۳	۱	۱	۱	۵	۱	۱	۲	مجموع جملات
۶۶				۶۸				مجموع کل
۴/۵۴	۱/۵۵	۱/۵۵	۱/۵۵	۷/۳۵	۱/۴۷	۱/۴۷	۲/۹۴	درصدجملات مرتبط

ادامه‌ی جدول ۱- توزیع میزان توجه به حقوق زنان در اهداف مصوب دروس علوم اجتماعی

دوره‌ی متوسطه

مجموع کل	جامعه‌شناسی ۲				ابعاد و موقعیت محل مؤلفه‌های حقوق زنان
	مجموع	بعد عملکردی	بعد عاطفی	بعد شناختی	
				فراوانی	
-	-	-	-	-	حق زیستن در صلح
-	-	-	-	-	جلوگیری از تبعیض
۶	۲	-	۱	۱	مشارکت برابر زنان
-	-	-	-	-	محیط تواناساز
۶	۳	۱	۱	۲	برابری حقوق
-	-	-	-	-	حق زن بردارایی شوهر
۱۳	۶	۱	۲	۴	مجموع جملات
۳۴۹	۲۱۵				مجموع کل
۳/۴۳	۲/۷۹	.۴۶	.۴۶	۱/۸۶	درصد جملات مرتبط

نتایج بدست آمده از تحلیل اهداف مصوب نشانگر آن است که در مجموع اهداف مصوب دروس علوم اجتماعی دوره‌ی راهنمایی، بیش‌ترین میزان توجه در مطالعات اجتماعی ۷/۳۵ درصد بوده است و کم‌ترین آن در جامعه‌شناسی (۲) ۲/۷۹ درصد بوده است و ۴/۵۴ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در جامعه‌شناسی (۱) پرداخته شده است. در مطالعات اجتماعی سال اول بیش‌ترین میزان توجه در بعد شناختی با ۲/۹۴ درصد بوده است و حیطة‌ی عاطفی و عملکردی هر کدام با ۱/۴۷ درصد در رده‌ی بعد قرار دارند و در مجموع ۷/۳۵ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در مطالعات اجتماعی پرداخته شده است. در جامعه‌شناسی (۱) هر سه بعد با ۱/۵۱ درصد از میزان توجه برخوردارند و در مجموع ۴/۵۴ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در جامعه‌شناسی (۱) پرداخته شده است. در جامعه‌شناسی سال سوم بعد شناختی با ۱/۳۹ درصد از بیش‌ترین میزان توجه برخوردار بوده است و بعد عاطفی و عملکردی هر کدام با ۰/۴۶ درصد در رده‌ی بعد قرار دارند و در مجموع ۲/۷۹ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در جامعه‌شناسی سال سوم پرداخته شده است.

در مجموع ۳/۴۳ درصد در اهداف مصوب به مؤلفه‌های حقوق زنان پرداخته شده است و در مجموع به مؤلفه‌های حق زیستن در صلح و محیط زیست سالم، توجه به جلوگیری و تبعیض و خشونت علیه زنان، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده است و به مؤلفه مشارکت برابر زنان در تمامی عرصه‌ها توجهی بیش‌تر شده و به سایر مؤلفه‌ها به میزان کم‌تری توجه شده است.

جدول ۲- مجذور خی دو اهداف مصوب حقوق زنان در دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه

$p > 00$	χ^2	df	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	مقوله حقوق زنان
۲	۱۱/۰۷	۵	۲	-	حق زیستن در صلح و محیط زیست- سالم
۲			۲	-	جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان
۱۲/۵۰			۲	۷	مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها
۲			۲	-	فراهم کردن محیط توانا ساز برای زنان
۲			۲	۵	حقوق برابر در تمامی زمینه‌ها
۲			۲	-	حق زن بر دارایی شوهر
$\chi^2 = 22/50$					

$$\chi_1^2 = 22/5 \quad \chi^2 = 11/07 \quad df = 5 \quad sig = 0/05$$

نتایج بدست آمده از آزمون خی دو اهداف دروس علوم اجتماعی بیانگر آن است که خی دو محاسبه شده بزرگ‌تر از خی دو جدول می‌باشد؛ بنابراین، فرض صفر رد و فرض خلاف تأیید می‌شود. نتایج نشان می‌دهند که بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار تفاوتی معنا دار وجود دارد و خی دو محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ و با درجه‌ی آزادی ۵ معنا دار گردیده است و به مقوله‌های حق زیستن در صلح، محیط زیست سالم، جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان، فراهم کردن محیط توانا ساز برای زنان و حق زن بر دارایی شوهر معنا دار نشده است.

پرسش ۲: میزان توجه به حقوق زنان در محتوی دروس علوم اجتماعی دوره متوسطه در سه بعد شناختی، عاطفی و عملکردی چگونه است؟

جدول ۳- توزیع میزان توجه به حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه در سه بعد شناختی، عاطفی و عملکردی

مطالعات اجتماعی						ابعاد و موقعیت محل
بعد عملکردی		بعد عاطفی		بعد شناختی		مؤلفه‌های حقوق زنان
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
-	-	-	-	۹/۰۹	۱	حق زیستن
-	-	-	-	۹/۰۹	۱	جلوگیری از تبعیض
-	-	-	-	۲۷/۲۸	۳	مشارکت برابر زنان
-	-	-	-	-	-	محیط تواناساز
۱۰۰	۴	۱۰۰	۲	۴۵/۴۵	۵	حقوق برابر
-	-	-	-	۹/۰۹	۱	حق زن بردارایی شوهر
۱۰۰	۴	۱۰۰	۲	۱۰۰	۱۱	مجموع حملات
۱۹۶۲						مجموع کل
.۲۰		.۱۰		.۵۶		درصد حملات مرتبط

ادامه‌ی جدول ۳- توزیع میزان توجه به حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه در سه بعد شناختی، عاطفی و عملکردی

ابعاد و موقعیت محل		جامعه شناسی ۱						جامعه شناسی ۲				
مؤلفه‌های حقوق زنان	بعد شناختی		بعد عاطفی		بعد عملکردی		بعد شناختی		بعد عاطفی		بعد عملکردی	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
حق زیستن	-	-	-	-	-	-	۲۵	۱	-	-	-	-
جلوگیری از تبعیض	-	-	-	-	۴۰	۴	-	-	-	-	-	-
مشارکت برابر زنان	۲	۳۳/۳۳	-	-	-	-	-	-	-	-	۵۰	۱
محیط تواناساز	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
حقوق برابر	۳	۵۰	۲	۱۰۰	۳	۷۵	۴	۴۰	۱	۵۰	۳	۱۰۰
حق زن بردارایی شوهر	۱	۱۶/۶۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
مجموع حلمات	۶	۱۰۰	۲	۱۰۰	۴	۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۲	۱۰۰	۳	۱۰۰
مجموع کل		۱۴۴۰		۱۸۵۰								
درصد حلمات مرتبط	.۴۱	.۱۳	.۲۷	.۵۴	.۱۰	.۱۶						

نتایج بدست آمده از تحلیل محتوای دروس نشانگر آن است که از مجموع ۱۹۶۲ جمله‌ی مندرج در کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌ی اول، ۱۷ جمله در ارتباط با مؤلفه‌های حقوق زنان بوده که ۵۶٪ در بعد شناختی، ۱۰٪ در بعد عاطفی و ۲۰٪ در بعد عملکردی مشاهده شده است. آنچه‌ان که گویاست، بیش‌ترین درصد در بعد شناختی می‌باشد و در این بعد نیز مؤلفه حقوق برابر در تمامی زمینه‌ها با ۴۵/۴۵ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده است. به مؤلفه‌های توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی توجهی شده و به سایر مولفه‌ها به اندازه‌ی کم‌تری توجه شده است.

در بعد عاطفی نیز مؤلفه‌های تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها با ۱۰۰ درصد از بیش‌ترین میزان توجه برخوردار است و به مؤلفه‌های حق زیستن در صلح، محیط زیست سالم، توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه‌زنان، مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها و عرصه‌ها، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مولفه‌ها نیز به میزان کم‌تری توجه شده است.

در بعد عملکردی مؤلفه‌ی تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها با ۱۰۰ درصد از بیش‌ترین میزان توجه برخوردار است و مؤلفه‌های حق زیستن در صلح و محیط زیست سالم، توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه‌زنان، مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها و عرصه‌ها، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مولفه‌ها به میزان کم‌تری توجه شده است.

در کتاب جامعه‌شناسی پایه‌ی دوم علوم انسانی از مجموع ۱۴۴۰ جمله‌ی مندرج در این کتاب درسی، ۱۲ جمله در ارتباط با ابعاد و مؤلفه‌های حقوق زنان بوده که ۴۱٪ در بعد شناختی، ۱۰٪ در بعد عاطفی و ۴۱٪ در بعد عملکردی مشاهده شد که در بعد شناختی تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها با ۵۰ درصد از بیش‌ترین توجه برخوردار است. مؤلفه‌های حق زیستن در صلح، محیط زیست سالم، توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه‌زنان، و توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مولفه‌ها به اندازه‌ی کم‌تری توجه شده است.

در بعد عاطفی نیز مؤلفه‌ی تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها با ۵۰ درصد از بیش‌ترین توجه برخوردار است و مؤلفه‌های حق زیستن در صلح، محیط زیست سالم، توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان و توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مولفه‌ها به اندازه‌ی کم‌تری توجه شده است.

در بعد عملکردی نیز مؤلفه‌ی تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها با ۷۵ درصد از بیش‌ترین توجه برخوردار است و مؤلفه‌های توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان، مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها و عرصه‌ها، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مولفه‌ها به اندازه‌ی کم‌تری توجه شده است. در کتاب جامعه‌شناسی پایه‌ی سوم علوم انسانی از مجموع ۱۸۵۰ جمله‌ی مندرج در کتاب، ۱۵ جمله در ارتباط با مؤلفه‌های حقوق زنان بوده است که ۵۴٪ در بعد شناختی، ۱۰٪ در بعد عاطفی و ۱۶٪ در بعد عملکردی مشاهده شده است. آنچنان که گویاست، بیش‌ترین درصد در بعد شناختی می‌باشد و در این بعد تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها و توجه به جلوگیری

از تبعیض و خشونت علیه زنان هر کدام با ۴۰ درصد از بیش‌ترین توجه برخوردارند و مؤلفه‌های حق زیستن در صلح و محیط زیست سالم، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مؤلفه‌ها به اندازه‌ی کم‌تری توجه شده است.

در بعد عاطفی نیز مؤلفه‌ی مشارکت برابر در تمامی زمینه‌ها و تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها هر کدام با ۵۰ درصد از بیش‌ترین میزان توجه برخوردارند و مؤلفه‌های حق زیستن در صلح و محیط زیست سالم، توجه به جلوگیری، تبعیض و خشونت علیه زنان، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مؤلفه‌ها به اندازه‌ی کم‌تری توجه شده است.

در بعد عملکردی تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها با ۱۰۰ درصد از بیش‌ترین توجه برخوردار است و مؤلفه‌های حق زیستن در صلح، محیط زیست سالم، توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان، مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها و عرصه‌ها، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مؤلفه‌ها به اندازه‌ی کم‌تری توجه شده است.

جدول ۴- مجذور خی محتوای حقوق زنان در دروس علوم اجتماعی دوره متوسطه

$p > 00$	χ^2	df	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	مقوله حقوق زنان
۳/۵۷	۱۱/۰۷	۵	۷	۲	حق زیستن در صلح و محیط زیست سالم
۰/۵۷			۷	۵	جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان
۰/۱۴			۷	۸	مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها
۷			۷	-	فراهم کردن محیط توانا ساز برای زنان
۴۶/۲۸			۷	۲۵	حقوق برابر در تمامی زمینه‌ها
$\frac{3/57}{\chi^2 = 61/13}$			۷	۲	حق زن بر دارایی شوهر

$$sig = ۰/۰۵ \quad df = ۵ \quad \chi^2 = ۱۱/۰۷ \quad \chi^2 = ۶۱/۱۳$$

نتایج بدست آمده از آزمون خی دو محتوای دروس علوم اجتماعی بیانگر آن است که خی دو محاسبه شده بزرگ‌تر از خی دو جدول است؛ بنابراین، فرض صفر رد و فرض خلاف تأیید می‌شود. نتایج نشان می‌دهند که بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار تفاوتی معنا دار وجود دارد و خی دو محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ و با درجه‌ی آزادی ۵ معنا دار گردیده است و مقوله‌ی فراهم کردن محیط توانا ساز برای زنان معنا دار نشده است.

جدول ۵- توزیع مجموع جملات و تصاویر مرتبط با مؤلفه‌های حقوق زنان در برنامه‌ی درسی علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه‌ی ایران

جملات						ابعاد و موقعیت محل		مؤلفه‌های حقوق زنان
مجموع		بعد عملکردی		بعد عاطفی		بعد شناختی		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۴/۵۴	۲	۹/۰۹	۱	-	-	۳/۷۰	۱	حق زیستن
۱۱/۳۶	۵	-	-	-	-	۱۸/۵۱	۵	جلوگیری از تبعیض
۱۸/۲۰	۸	-	-	۱۶/۶۷	۱	۲۵/۹۵	۷	مشارکت برابر
-	-	-	-	-	-	-	-	محیط تواناساز
۶۱/۳۶	۲۷	۹۰/۹۱	۱۰	۸۲/۳۳	۵	۴/۴۴	۱۲	حقوق برابر
۴/۵۴	۲	-	-	-	-	۷/۴۰	۲	حق زن بر دارایی شوهر
۱۰۰	۴۴	۱۰۰	۱۱	۱۰۰	۶	۱۰۰	۲۷	مجموع حملات
۵۲۵۲								مجموع کل
.۸۳		.۲۰		.۱۱		.۵۱		درصد حملات مرتبط

ادامه‌ی جدول ۵- توزیع مجموع جملات و تصاویر مرتبط با مؤلفه‌های حقوق زنان در برنامه‌ی
درسی علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه‌ی ایران

تصاویر								ابعاد و موقعیت محل	
مجموع		جامعه‌شناسی ۲		جامعه‌شناسی ۱		مطالعات اجتماعی		مؤلفه‌های حقوق زنان	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
۸/۳۴	۵	۳۱/۲۵	۵	-	-	-	-		حق زیستن
۱/۶۶	۱	۶/۲۵	۱	-	-	-	-		جلوگیری از تبعیض
۶۰	۳۶	۲۵	۴	۴۰	۸	۱۰۰	۲۴		مشارکت برابر
۱۰	۶	۱۸/۷۵	۳	-	-	-	-		محیط تواناساز
۲۰	۱۲	۱۸/۷۵	۳	۴۵	۹	-	-		حقوق برابر
-	-	-	-	-	-	-	-		حق زن بر دارایی شوهر
۱۰۰	۶۰	۱۰۰	۱۶	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۴		مجموع جملات
۲۴۰								مجموع کل	
۲۵		۶/۶۶		۸/۳۳		۱۰		درصد جملات مرتبط	

نتایج بدست آمده از تحلیل تصاویر بیانگر آن است که در کتاب مطالعات اجتماعی از مجموع ۷۷ تصویر، ۲۴ تصویر در ارتباط با مؤلفه‌ها و ابعاد حقوق زنان می‌باشد که مؤلفه‌ی مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها و عرصه‌ها از ۱۰۰ درصد میزان توجه برخوردار است و به سایر مولفه‌ها کاملاً بی‌توجهی شده است. نتایج بدست آمده از تصاویر کتاب جامعه‌شناسی (۱) بیانگر آن است که از مجموع ۸۴ تصویر، ۲۰ تصویر در ارتباط با مؤلفه‌ها و ابعاد حقوق زنان می‌باشد که مؤلفه‌ی تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها با ۴۵ درصد میزان توجه برخوردار است و مؤلفه‌های حق زیستن در صلح و محیط زیست‌سالم، توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه‌زنان، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مولفه‌ها به میزان کم‌تری توجه شده است. نتایج بدست آمده از تحلیل

تصاویر کتاب جامعه‌شناسی (۲) حاکی از آن است که از مجموع ۷۹ تصویر، ۱۶ تصویر در ارتباط با مؤلفه‌های و ابعاد حقوق زنان است که مؤلفه‌ی حق زیستن در صلح و محیط زیست سالم با ۳۵/۷۱ از بیش‌ترین میزان توجه برخوردار است؛ به مؤلفه‌ی توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان کاملاً بی‌توجهی شده و به سایر مؤلفه‌ها به میزان کم‌تری توجه شده است. بر این اساس، در مجموع مؤلفه‌ی تساوی حقوق در تمامی زمینه‌ها ۶۱/۳۶ درصد در دروس علوم اجتماعی از بیش‌ترین میزان توجه برخوردار بوده است. بر این اساس، در مجموع کتاب‌های علوم اجتماعی دوره‌ی متوسط در حد ۸۳٪ به مؤلفه‌ها و ابعاد حقوق زنان توجه شده و در هر سه پایه، بعد شناختی دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده است.

جدول ۶- مجذور خی تصاویر مرتبط با حقوق زنان در دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه

$p > 00$	χ^2	df	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	مقوله حقوق زنان
۲/۵۰	۱۱/۰۷	۵	۱۰	۵	حق زیستن در صلح و محیط زیست سالم
۸/۱			۱۰	۱	جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان
۶۷/۶۰			۱۰	۳۶	مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها
۱/۶۰			۱۰	۶	فراهم کردن محیط توانا ساز برای زنان
۰/۴۰			۱۰	۱۲	حقوق برابر در تمامی زمینه‌ها
۵			۱۰	-	حق زن بر دارایی شوهر
$\chi^2 = ۹۰/۲۰$					

$$\chi_1^2 = ۹۰/۲۰ \quad \chi_2^2 = ۱۱/۰۷ \quad df = ۵ \quad sig = ۰/۰۵$$

نتایج بدست آمده از آزمون خی دو تصاویر دروس علوم اجتماعی بیانگر آن است که خی دو محاسبه شده بزرگ‌تر از خی دو جدول است. بنابراین، فرض صفر رد و فرض خلاف تأیید می‌شود. نتایج نشان می‌دهند که بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار تفاوتی معنا دار وجود دارد و خی دو محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ و با درجه‌ی آزادی ۵ معنا دار گردیده است و به مقوله‌های جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان، فراهم کردن محیط تواناساز برای زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج معنا دار نشده اند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت و ضرورت توجه به حقوق زنان و نقش آنان در پویایی جوامع، بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای دروس دارای اهمیت است چرا که زنان همواره در دوره‌های گوناگون تاریخی و در کشورهای مختلف مورد ستم واقع شده‌اند و آن گونه که بایست به

حق و حقوق خود نرسیده‌اند. برای آگاه کردن زنان یک جامعه به حق و حقوق خود و هم‌چنین، به سایر افراد جامعه، بایستی این مقوله آموزش داده شود تا افراد در زندگی فردی و جمعی این مسئله را رعایت کنند. پژوهش‌های انجام شده نشانگر آن است که زنان همواره در جوامع مورد ظلم و ستم واقع شده‌اند و زنان دارای حقوق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، حق جمعی، حق توسعه، حق زیستن در صلح، حق داشتن محیط زیست سالم و غیره می‌باشند که همواره این حقوق نادیده گرفته شده است. بنابراین، بایستی تدابیری اندیشیده شود تا چالش‌ها و موانع پیش روی زنان از بین رفته و زمینه‌های رشد و شکوفایی آنان فراهم گردد.

نتایج بدست آمده از تحلیل اهداف مصوب بیانگر آن است که در مجموع اهداف مصوب دروس علوم اجتماعی دوره‌ی راهنمایی، بیش‌ترین میزان توجه در مطالعات اجتماعی با ۷/۳۵ درصد بوده است و کم‌ترین آن در جامعه‌شناسی (۲) با ۲/۷۹ درصد بوده است و ۴/۵۴ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در جامعه‌شناسی (۱) پرداخته شده است. در مطالعات اجتماعی سال اول بیش‌ترین میزان توجه در بعد شناختی با ۲/۹۴ درصد بوده است و حیثی‌های عاطفی و عملکردی هر کدام با ۱/۴۷ درصد در رده بعد قرار دارند. در مجموع ۷/۳۵ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در مطالعات اجتماعی پرداخته شده است. در جامعه‌شناسی (۱) هر سه بعد با ۱/۵۱ درصد از میزان توجه برخوردارند و در مجموع ۴/۵۴ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در جامعه‌شناسی (۱) پرداخته شده است. در جامعه‌شناسی سال سوم بعد شناختی با ۱/۳۹ درصد از بیش‌ترین میزان توجه برخوردار بوده است و بعد عاطفی و عملکردی هر کدام با ۰/۴۶. صدم درصد در رده‌ی بعد قرار دارند. در مجموع ۲/۷۹ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در جامعه‌شناسی سال سوم پرداخته شده است. نتایج بدست آمده از آزمون خی دو اهداف مصوب بیانگر آن است که در اهداف مقوله‌های حق زیستن در صلح و محیط زیست سالم، فراهم کردن محیط تواناساز برای زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج معنادار نشده است.

نتایج بدست آمده از تحلیل جملات در دروس علوم اجتماعی حاکی از آن است که بعد شناختی با ۰/۵۱ درصد بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته است. در بعد شناختی مؤلفه‌ی مشارکت برابر زنان در تمامی فعالیت‌ها و عرصه‌ها با ۲۵/۹۵ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده است و به مؤلفه‌های توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر از زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده است. در بعد عاطفی مؤلفه‌ی حقوق برابر در تمامی زمینه‌ها با ۸۲/۳۳ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده است و به مؤلفه‌های حق زیستن در صلح، محیط زیست سالم، توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه زنان، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی

شده و به سایر مولفه‌ها به میزان کم‌تری توجه شده است. در مجموع ۱۱٪ درصد به بعد عاطفی حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی توجه شده است.

در حیطه‌ی عملکردی مؤلفه‌ی حقوق برابر در تمامی زمینه‌ها با ۹۰/۹۱ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده است و به مؤلفه‌های توجه به جلوگیری از تبعیض و خشونت علیه‌زنان، مشارکت برابر در تمامی فعالیت‌ها و عرصه‌ها، توجه به فراهم کردن محیط تواناساز برای از بین بردن فقر در زنان، حق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج کاملاً بی‌توجهی شده است و به سایر مولفه‌ها به میزان کم‌تری توجه شده است. در مجموع مؤلفه‌ی حقوق برابر در تمامی زمینه‌ها با ۶۱/۳۶ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده است و ۲۰٪ درصد به بعد عملکردی مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه توجه شده است. در مجموع ۸۳٪ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان در محتوای دروس علوم اجتماعی دوره‌ی متوسطه پرداخته شده است که بسیار بسیار اندک بوده است و حتی به یک درصد هم نرسیده است. نتایج بدست آمده از آزمون خی‌دو بیانگر آن است که در محتوا مقوله فراهم کردن محیط تواناساز برای زنان معنادار نشده است. نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل تصاویر حاکی از آن است که از مجموع ۶۰ تصویر موجود در دروس علوم اجتماعی در مطالعات اجتماعی، ۲۴ تصویر و در جامعه‌شناسی (۱) و (۲) به ترتیب ۱۶ و ۲۰ تصویر در ارتباط با مؤلفه‌های حقوق زنان بوده اند و مطالعات اجتماعی با ۱۰ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه‌اند و این میزان در جامعه‌شناسی (۱) و (۲) به ۸/۳۳ و ۶/۶۶ درصد رسیده است. هم‌چنین، نتایج آزمون خی‌دو تصاویر نشانگر آن است که مقوله حقوق زن بر دارایی شوهر و رضایت در ازدواج معنادار نشده است. نتیجه‌ی نهایی از تجزیه و تحلیل اهداف حاکی از آن است که در ابعاد سه‌گانه، حیطه‌ی شناختی با ۲/۲۹ درصد دارای بیش‌ترین و بعد عملکردی و عاطفی با ۸۵٪ درصد دارای کم‌ترین میزان توجه‌اند.

نتیجه‌ی بدست آمده از تحلیل محتوای دروس علوم اجتماعی حاکی از آن است که مطالعات اجتماعی سال، جامعه‌شناسی (۱) و جامعه‌شناسی (۲) به ترتیب با ۸۶٪، ۸۳٪ و ۸۱٪ درصد به مؤلفه‌های حقوق زنان پرداخته شده است که بسیار اندک بوده و حتی به ۱ درصد هم نرسیده است. و نتایج بدست آمده از تصاویر بیانگر آن است که مطالعات اجتماعی با ۱۰ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده است و این میزان در جامعه‌شناسی (۱) و جامعه‌شناسی (۲) به ۸/۳۳ و ۶/۶۶ درصد رسیده است و در مجموع مؤلفه مشارکت زنان در تمامی فعالیت‌ها و عرصه‌ها با ۶۰ درصد دارای بیش‌ترین میزان توجه بوده است.

نتایج کلی از آزمون خبی دو بیانگر آن است که در اهداف، محتوا و تصاویر، بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار تفاوتی معنادار وجود دارد. این پژوهش با پژوهش‌های کروی و فهمی همسو می‌باشد.

References

- 1- Ammeli, B. (1350). Family Law. Tehran: Aslamyeh.
- 2- Amid, Hassan. (1371). Amid the Persian culture. Tehran: Amir Kabir.
- 3- Bartlmh, Krytsyn. (1337). Sasanian Law. (Translation: Naseredin Sahebazamani), Tehran: Ataei.
- 4-Catoozian, Nasser.(1379). Introduction to jurisprudence. Tehran: Company
- 5- Danesh Pazhoh, Mustafa ;khsrvshahy, Ghodratollah. (1381). Rights philosophy. Qom: Institute of Education and Research Khomeini.
- 6- Durant, Will. (1374). The history of civilization. (Translation: M. Mhryn) Tehran: Iqbal
- 7- Durant, Will. (1349). The history of civilization. (Translation: F. Mojtabayee). Tehran: Eghbal
- 8- Fahimi, Fatemeh. (1387). Women and financial rights. Tehran: Khorsandi.
- 9-Jafari, Maryam. (1388). Arab women's rights in comparison with Scandinavian countries. Journal Glbanv.
- 10- Jawad ,Ali. (1970). Detailed in the history of the Arabs before Islam. Beirut: Daralalm. (In Arabic).
- 11- Jone, J. (2010). History of women's right. United State. www.momenrights
- 12- Jone, J. (2010). Peace with crimilas, war with people. Rawa, statement consultative peace jirga, www.rawa.org.index.phd.April 11,20,29, fox news.www.foxnews.com/wolld.
- 13-Joseph, A. (2010). Exclusive: on elects Iran to commission on women's rights, published on
- 14- Krolli. (1375).psychology of women's depression.(Translator: B. Rahmat.i)Tehran, Zaryab .
- 15-Majlessi,MB. (1403). Bharalanvar. Beirut: Alvfa
- 16- Mallee, Albert& Izak, Jule. (1332). Roman history. (Translation: Gholam Hossein Zirak Zadeh), Tehran: Sina.
- 17-Mir-Kazemi, S.M&Taheri, Sayed.A.R.(1388).Women's rights. Thesis, islamic Azad University,Abhar Branch
- 18-Mirzaei, Snnbr.(1389).Women's political rights. Journal Glban
- 19-Motahari, M.(1375). Women's rights in Islam. Qom: Sadra.
- 20- Purzad, Fatima. (1389).Women's rights from the perspective of the Qur'an. Wave Newspapers.
- 21- Res, m.J. (1920). Women's right to vote. www.ourdocuments.gov/doc.php?

- 22- Sadr, Hassan. (1327). Women's rights in Islam and Europe. Tehran: resurrection.
- 23- Salami, Ladan.(1389).The role of women's rights, law and lawlessness. Monthly porch ideas, No. 22
- 24-Sedighi, M.(1378).Looking at the global women's movement and position of women in the Republic of Iran. Tehran: Contemporary.
- 25-Slsbyly,Nader & Ghavam, Abraham. (1382). Document and the charter school reform in Iran. Institute of Education.
- 26- Sosan, B. (2000).One Hundred years toward suffrage national American women. Association Collection. www.memory Loc. gov/ ammem/ naw/ nuwstim. htm
- 27- Souad, N. (2008). Women rights. AL, azzawi www.globlresearch.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی